

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (ซีไรต์) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotion Quatient) ของตัวละครในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (ซีไรต์) ผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือประเภทนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (ซีไรต์) จำนวน 9 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2546 ได้แก่ เรื่อง ลูกอีสาน ของ คำพูน บุญทวี, คำพิพากษา ของ ชชาติ กอบจิตติ, ปูนปิดทอง ของ กฤษณา อโศกสิน ตลิ่งสูง ชุงหนัก ของ นิคม รายขวา, เจ้าจันทร์ผมหอม ของ มาลา คำจันทร์, เวลา ของ ชชาติ กอบจิตติ ประชาธิปไตย บนเส้นขนาน ของ วินทร์ เลียววาริณ, อมตะ ของ วิมล ไทรนันทน์ และช่างสำราญ ของ เคือนวาด พิมวนา โดยจะใช้ตารางวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์จากบทสนทนา พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร และทักษะของผู้เขียนโดยยึดแนวทฤษฎีองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ของ แดเนียล โกลแมน (Goleman D.,1998) หลังจากที่ได้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ แล้วนำมาสรุปและอภิปรายผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (ซีไรต์) จำนวน 9 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2546 ปรากฏความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

นวนิยายทั้ง 9 เรื่อง ปรากฏลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ในด้านที่โดดเด่นต่างกันออกไป เช่น นวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน โดดเด่นในด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการสร้างพลังความสามัคคีในชนบท ส่วนนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา สามารถนำเสนอด้านการตระหนักรู้และการควบคุมอารมณ์ตนเอง การมีจิตใจมั่นคงในความดีและยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง และนวนิยายเรื่อง ปูนปิดทอง กล่าวถึงอย่างชัดเจนในด้านการตระหนักรู้และเล็งเห็นคุณค่าของตนเอง ตลอดจนการรู้จักสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพื่อสร้างชีวิตที่สมบูรณ์ให้แก่ตนเองและผู้อื่นโดยไม่ยึดติดกับความผิดพลาดในอดีต นวนิยายเรื่อง ตลิ่งสูง ชุงหนัก เป็นแบบอย่างที่ดีในการตระหนักรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงและเป้าหมายในชีวิตของตนเอง อีกทั้งยังแสดงออกถึงการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้นวนิยาย

เรื่อง เจ้าจันทร์ผมหอม โดดเด่นด้านการตระหนักรู้ในข้อจำกัดของตนเองและการวางตัวที่เหมาะสมกับกาลเทศะ การรักษาคำมั่นสัญญา และการเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม นวนิยายเรื่อง เวลา ถ่ายทอดถึงการตระหนักรู้ในการกระทำของตนเอง การเปิดใจกว้างต่อการเรียนรู้ประสบการณ์และข้อคิดที่มีประโยชน์ในการดำรงชีวิต การยอมรับในสิ่งผิดพลาดและพร้อมที่จะแก้ไขให้ดีขึ้น ส่วนนวนิยายเรื่อง ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน แสดงออกถึงการมีความมั่นใจในศักยภาพของตนเมื่อปฏิบัติภารกิจ การใช้ไหวพริบปฏิภาณ การตระหนักถึงอิทธิพลทางสังคมและการเมืองเพื่อเสริมทักษะการเป็นผู้นำที่คิดจนสามารถจัดการกับอุปสรรคได้อย่างเหมาะสม นวนิยายเรื่อง อมตะ โดดเด่นด้านการตระหนักรู้ความรู้สึกภายในของตน ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองและผู้อื่น ได้ดีเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่คับขัน การใช้ยุทธวิธีในการเชิญชวน ความสามารถในการเข้าใจถึงอำนาจทางการเมืองที่มีผลต่อทัศนคติคู่แข่งทางธุรกิจ และทักษะในการบริการลูกค้าให้เกิดความประทับใจ สุดท้ายนวนิยายเรื่อง ช่างสำราญ โดดเด่นในด้านการมองโลกในแง่ดี การเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ความสามารถในการยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต การคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความสุขให้แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนทักษะการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (ซีไรต์) พบว่า ในนวนิยายแต่ละเรื่องได้สอดแทรกความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่าง ๆ ที่มีความโดดเด่นแตกต่างกันออกไปในความคิด พฤติกรรม บทสนทนาของตัวละครและทัศนคติของผู้ที่เขียนในนวนิยายแต่ละเรื่อง อันเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมทักษะความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อ่านได้ นอกจากการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรือการอ่านเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ดังที่ รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2541, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านเป็นทักษะที่ใช้เป็นสื่อในการเสาะแสวงหาความรู้เพื่อนำมาซึ่งการหยั่งรู้ (Insight) ความรู้ที่ได้จากการอ่านนั้นก่อให้เกิดบูรณาการ (Integration) สามารถส่งเสริมพัฒนาการของผู้อ่านได้ทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยเฉพาะการได้อ่านหนังสือที่ดีจะสามารถแปลงเป็นพลังก่อเกิดจิตสำนึกทางการเมือง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศีลธรรมจรรยา และสร้างสรรค์แนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมได้ ซึ่งในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (ซีไรต์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2546 นี้ก็ปรากฏความฉลาดทางอารมณ์อันเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการเรียน การงาน ครอบครัวและความมั่นคงทางฐานะ ที่สอดแทรกอยู่ในนวนิยายแต่ละเรื่องดังนี้

นวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน ของ คำพูน บุญทวี ได้กล่าวถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความฉลาดทางอารมณ์โดยถ่ายทอดผ่านตัวละครหลายตัวในเรื่อง เช่น “เด็กชายคุณ” ตัวละครเอกของเรื่องที่สามารถเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองโดยสามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับการทำงานและรูปแบบวิถีชีวิตของตน (Salovey & Meyer , อ้างใน Gibbs, 1995, หน้า 28) ซึ่งลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์นี้สามารถหล่อหลอมจากหลายองค์ประกอบร่วมกัน (Multifactorial) อันเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นผลร่วมจากการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 4 ปัจจัยด้วยกันคือ การกำหนดคุณค่าภายในตนเอง การควบคุมและการปรับตัว การขัดเกลานิสัยทางสังคม และการแสดงออกให้ปรากฏ (วิรวัดน์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) จึงอาจกล่าวได้ว่าครอบครัว โรงเรียนและชุมชนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เยาวชนได้ เช่น เด็กชายคุณที่แม้จะเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่ยากจนแร้นแค้น แต่เขาก็รู้จักการเอื้อเฟื้อแบ่งปันในเนื่องจากการเห็นตัวอย่างที่ดีจากครอบครัวและสังคมชนบทที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างญาติพี่น้อง อีกทั้งพ่อแม่ของคุณมีลักษณะของบุคคลผู้มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจการให้กำลังใจและเห็นคุณค่าในตนเอง รู้จักปรับตัวและบริหารจัดการความเครียดของตนเองได้เมื่อเผชิญกับอุปสรรค (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2544, หน้า 88) อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวของคุณดำรงอยู่อย่างมีความสุข เพราะความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์และมีความสุข (กรมสุขภาพจิต, 2543, หน้า 10) นวนิยายเรื่องนี้ยังกล่าวถึงความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวใหญ่ที่ประกอบไปด้วยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ พี่น้องและครอบครัวของญาติคนอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏให้เป็นมากนักในสังคมปัจจุบัน โดยในเรื่องได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของ “ย่าของเด็กชายคุณ” ซึ่งเสมือนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของลูกหลาน เช่น การเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ที่ยึดถือในศีลธรรม ความดี และค่านิยมความเป็นอยู่อย่างพอเพียง การรู้จักการให้อภัยและตระหนักในสมัคสมานสามัคคีของลูกหลานเป็นสำคัญ แสดงถึงความฉลาดทางอารมณ์ในการประเมินได้ในความหมายของความเหมาะสมมากกว่าเป็นเรื่องของความถูกหรือผิด คำหรือขาวซึ่งแสดงออกถึงความสามารถในการยืดหยุ่นต่อการมองสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถจัดการกับข้อขัดแย้งได้อย่างมีกลยุทธ์ ซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาการทางวุฒิภาวะที่เจริญสมวัย (Maturity) เช่น การพัฒนาระดับของความอดทนอดกลั้น การรู้จักการรอคอย ความเข้าใจในความคิดของบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลคนเดียวอาจแตกต่างกันไปตามช่วงวัยที่เพิ่มมากขึ้น (วิรวัดน์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กชายคุณยังมาจากการอบรมสั่งสอนที่ดีจากโรงเรียน ซึ่งสถาบันการศึกษาที่กล่าวถึงในนวนิยายเรื่องนี้คือ วัด ซึ่งอำนวยการสอน โดย “หลวงพ่อเคน” ที่ส่งเสริมทั้งความรู้ทาง

วิชาการและทักษะการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน เช่น การส่งเสริมความฉลาดต่อตนเอง (Intrapersonal Intelligence) การรับรู้อารมณ์ของตนเองต่อสภาพความเป็นจริง สามารถจัดการและควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม ตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ตนกำลังกระทำและสิ่งที่ตนพึงกระทำ และรู้ถึงเป้าหมายที่เหมาะสมแท้จริงในชีวิต ตลอดจนความฉลาดต่อผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) โดยสามารถรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (Howard Gardner, อ้างใน Goleman, 1995, หน้า 42) การให้การศึกษาโดยสอดแทรกทักษะความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันด้านสติปัญญากันอย่างสูง จนบางครั้งละเลยการปลูกฝังทักษะทางความฉลาดทางอารมณ์จนเยาวชนขาดทักษะการควบคุมอารมณ์ตนเองอย่างเหมาะสม อันจะนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เช่น การตัดสินใจฆ่าตัวตายเมื่อต้องเผชิญกับความผิดหวัง การเสพยาเสพติดเพื่อแก้ปัญหาชีวิต การก่ออาชญากรรมเพราะเกลียดชังสังคม เป็นต้น ดังนั้นการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพสู่สังคม โดยเริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนเพื่อให้ได้สมาชิกของสังคมที่เก่ง ดี มีคุณธรรม และมีทักษะทางด้านการบริหารอารมณ์ของตนเอง (โสภา (ชูพิกุลชัย) ขปีลมันน์, 2545, หน้า 1007) ดังจะเห็นว่านอกจากครอบครัว และโรงเรียนจะมีบทบาทในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเยาวชนแล้วชุมชน หรือสังคมยังสามารถเป็นแม่พิมพ์ในการหล่อหลอมความฉลาดทางอารมณ์แก่เยาวชนอีกด้วย ซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ก็ได้แสดงภาพของชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อต่อกันอย่างญาติมิตร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนในสังคม เช่น เด็กชายคุณ และเด็กชายจันดี เป็นบุคคลที่รู้จักการแบ่งปัน รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การรู้จักการให้อภัย ตลอดจนการสร้างสามัคคีในหมู่คณะ

จึงอาจกล่าวได้ว่า นวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน มีความโดดเด่นด้านการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์แก่ผู้อ่านแทบจะทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแบบอย่างของการนำทักษะความฉลาดทางอารมณ์มาเป็นปัจจัยในการสร้างสังคมคุณภาพให้แก่เยาวชน เช่น การเป็นแบบอย่างของผู้ที่ตระหนักรู้ในสถานภาพของตนเองโดยดำรงชีวิตอยู่ในแบบพอเพียงอย่างเช่นพ่อแม่ของ คุณความสมัครสมานสามัคคีในครอบครัวใหญ่โดยการให้ความอบอุ่น เอาใส่ใจดูแลญาติผู้ใหญ่ในบ้าน อันเป็นเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน การให้การศึกษาที่มุ่งเน้นให้เยาวชนมีทักษะทั้งด้านวิชาการและทักษะการดำรงชีวิตที่เป็นสุข ตลอดจนสังคมที่เป็นแบบอย่างในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประดุจญาติมิตร อันถือเป็นข้อดีของครอบครัวและสังคมแบบไทยที่คนในสังคมปัจจุบันควรจะยึดถือเป็นมาปฏิบัติ ดังจะเห็นได้ว่า สังคมที่มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับการหล่อหลอมเยาวชนให้มีคุณภาพก็อาจไม่มีความจำเป็นที่ต้องพร้อมพร้อมไปด้วยความเจริญทางวัตถุเสมอไป เพราะวิชาการ

ที่ทันสมัย สิ่งอำนวยความสะดวก และคึกกรามบ้านช่องที่สวยงามเช่นปัจจุบันนี้ มิได้เป็นเครื่องพิสูจน์หรือส่งเสริมความเจริญด้านจิตใจแต่อย่างใด แต่การกลับมาตระหนักถึงการสร้างคุณค่าความดีงามในจิตใจแต่ละบุคคลในสังคมเท่านั้นที่จะสามารถสร้างความสุขที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้

นวนิยายเรื่อง คำพิพากษา ของ ซาติ กอบจิตติ นับเป็นนวนิยายไทยร่วมสมัยที่มีกลวิธีการดำเนินเรื่องที่แตกต่างไปจากนวนิยายทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้เนื้อหาของเรื่องยังแสดงถึงโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคม อันเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่ต้องการกระตุ้นเตือนถึงสิ่งที่มีมนุษย์กระทำต่อกัน โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งความทุกข์ทรมานจากการถูกสังคมพิพากษาอย่างยุติธรรมนั้นอาจไม่มีผู้ใดสามารถเข้าใจนอกเสียจากผู้ที่ถูกกระทำ เช่นเดียวกับ “ฟีก” ตัวละครเอกในเรื่องนี้ แม้ฟีกจะถูกเพื่อนร่วมสังคมตราหน้าว่าเป็นคนบาป และแสดงท่าทีรังเกียจเพียงใด แต่เขาก็สามารถใช้ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสมในระยหนึ่ง แม้ว่าสุดท้ายเขาจะพ่ายแพ้ต่อคำพิพากษานั้นก็ตาม ซึ่งฟีกมักจะเปลี่ยนแปลงความคิดฟุ้งซ่านของเขที่เกิดขึ้นจากการซบเซาจิตใจของชาวบ้านให้กลายเป็นเวลาทำงานของเขาเสียหมดสิ้น ซึ่งแสดงออกถึงความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการควบคุมอารมณ์ตนเองโดยสามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองได้อย่างมีเหตุผลสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและการทำงานในบทบาทของตน (Salovey & Meyer, อ้างใน Gibbs, 1995, หน้า 28) ดังจะเห็นได้ว่าเขามีความตั้งใจในการทำงานและปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นที่น่าพอใจแก่ผู้บังคับบัญชาเสมอ ซึ่งตัวฟีกเองก็เกิดความภูมิใจในหน้าที่การงานของตนอยู่ไม่น้อย จึงแสดงถึงความสามารถในการสร้างคุณค่าแก่ตนเองเพื่อให้เกิดกำลังใจในการปรับตัว และเป็นปัจจัยสำคัญในการขจัดความเครียดเมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคในชีวิตอีกด้วย (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2544, หน้า 88) ซึ่งตรงกับกรอบอธิบายแนวคิดขององค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์โดยเน้นถึงภาวะทางอารมณ์และแรงผลักดันภายในคนที่ คูเปอร์ และ สวาฟ (Cooper & Sawaf, 1997, หน้า 102-106) ได้กล่าวถึง ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotion Depth) หรือแนวทางในการปรับชีวิตและหน้าที่การงานให้เข้ากับศักยภาพและเป้าหมายของตนเอง เช่น ความผูกพันในการทำงาน รับผิดชอบและมีสติ มีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น มีความซื่อตรง (Integrity) ทำงานอย่างซื่อสัตย์และยึดหลักจริยธรรม จึงนับว่าฟีกใช้การทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจตนเองโดยแท้ แม้จะถูกประณามในพฤติกรรมที่เขาไม่เคยปฏิบัติเลยก็ตาม แต่ฟีกยังยึดมั่นในคุณค่าความดีของตนเองเสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ในอารมณ์ (Emotion Literacy) กล่าวคือ ความสามารถในการรับรู้ควบคุมตนเองและสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ในอารมณ์ของตนเอง (Emotion Honesty) และรับรู้อารมณ์ตามที่เป็น โดยไม่หลงทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมแม้ฟีกจะเพียรทำความดี ยึดมั่นในศีลธรรมอย่างไร ชาวบ้านก็ไม่อาจจะทิ้งความเชื่อเดิม ๆ ที่มีต่อฟีกว่าเขาคือ คนบาปที่ไม่น่าคบหา คำลงใจที่เคยแกร่งกล้าก็อ่อนแรงลงเรื่อย ๆ จนเขาเลือกสุราเป็นที่ยึดเหนี่ยว

แทนการงานที่เคียดแค้นทำ ดังที่ทราบกันดีว่า สุรานั้นเสมือนเป็นน้ำเปลี่ยนนิสัย เช่นเดียวกับฟักในเวลาหนึ่งที่กลับกลายเป็นคนขาคสติ ซึ่งสตินี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญให้มนุษย์เกิดปัญญาในการนำทักษะทางความฉลาดทางอารมณ์มาใช้เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่เป็นสุข เช่นเดียวกับที่ พระราชวรมณี (ประยูร ชุมมจิตโต, 2543, หน้า 7) อธิบายว่า การใช้ปัญญากำกับการแสดงออกทางอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผลในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับก็จะเป็นพลังดาบอด ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่จะมากำกับชีวิตเราให้แสดงออกเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง จนในที่สุด “หลวงพ่อก” ผู้ซึ่งเป็นผู้อุปการะให้ที่อยู่อาศัย และให้ความช่วยเหลือแก่พ่อของฟักและฟักมาตั้งแต่เขายังเด็ก ก็ได้เรียกฟักมาตักเตือนถึงโทษของการดื่มสุรา และพฤติกรรมของฟักที่ถดถอยลงไปทุกที ซึ่งหลวงพ่อกได้ใช้กลวิธีในการอบรมสั่งสอนโดยกระตุ้นแรงผลักดันภายในตัวของฟักเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นที่ไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งตรงกับแนวความคิดของ คูเปอร์ และ ซาวาฟ (Cooper & Sawaf, 1997, หน้า 102-106) ที่ได้กล่าวถึง ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) โดยการสร้างความเชื่อถือให้เกิดแก่ตนเองของบุคคลนั้น ๆ (Authenticity) ให้เกิดความเชื่อ สรพธา มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอจนสามารถปรับตัวสู่ภาวะปกติและก้าวหน้าต่อไป แต่ในที่สุดร่างกายของฟักก็ไม่อาจทนทานต่อโรคภัยอันเกิดจากพิษสุราเรื้อรังและความหมกมุ่นตายอยากในชีวิตไปได้จนกระทั่งเขาเสียชีวิตในที่สุด ซึ่งแสดงถึงความล้มเหลวด้านความกลมกลืนและความไปกันได้ทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) เขาขาดสัญชาตญาณด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดใคร่ครวญเพราะฤทธิ์ของสุราและหมด-สมรรถภาพที่จะเผชิญปัญหาและความกดดันต่าง ๆ ด้วยเพราะไม่เล็งเห็นโอกาสในการมีชีวิตอยู่ในสังคมที่ไม่อาจยอมรับเขา อย่างไรก็ตามนวนิยายเรื่องนี้ก็ยังสื่อสารถึงความงดงามทางจิตใจของบุคคลที่ไม่อาจตัดสินได้จากรูปลักษณ์ภายนอก เช่น “สัปเหร่อไซ” ตัวละครที่มีส่วนสำคัญในการแสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเข้าใจในทุกข์โศกของผู้อื่น โดยเฉพาะกับฟัก ซึ่งเป็นความเข้าใจที่มีพื้นฐานมาจากความเห็นอกเห็นใจของผู้ที่อยู่ในฐานะเดียวกัน โดยเขามักจะนำเสนอข้อคิดเห็น และวิธีปฏิบัติตนเพื่อการดำรงชีวิตที่เป็นสุขในระบบของเขาให้แก่ฟัก ด้วยเพราะอยากเห็นฟักมีความสุขตามอัธยาศัย ซึ่งตรงกับลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ตามทฤษฎีของ สโลเวอร์กับเมเยอร์ (Peter Salovey and John Mayer อ้างใน Goleman, 1995, หน้า 46-47) ที่กล่าวถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น (Recognizing Emotional in Other) กล่าวคือ การเป็นผู้มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม อีกทั้งความสามารถในการจูงใจและควบคุมความต้องการจากแรงกระตุ้นภายในตนเองได้อย่างเหมาะสม (Motivation Oneself) รู้จักการมอง

โลกในแง่ดี และมีความสามารถในการให้กำลังใจตนเอง นอกจากนี้ยังมีตัวละครอีกตัวหนึ่งคือ “ครูใหญ่” ตัวละครที่เสมือนเป็นการส่งสารจากผู้เขียนเพื่อสะท้อนถึงการเคารพยกย่องบุคคลในสังคมอย่างฉาบฉวย เพียงดูจากบุคลิกลักษณะภายนอกที่น่าเชื่อถือ ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี มีอำนาจและทรัพย์สินมากมายซึ่งแท้จริงแล้วก็ไม่อาจตัดสินได้ว่าเป็นบุคคลที่น่ายกย่อง หากมิได้พิจารณาถึงคุณธรรมประจำใจและความมุ่งมั่นอยู่ในศีลธรรม ซึ่งตรงกับทัศนะของ วีรวัดน์ ปันนิตามัย (2542, หน้า 55) ที่กล่าวว่า ลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์อาจไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสมอง กล่าวคือ ผู้ที่มีความฉลาดทางสมองสูงก็อาจไม่ได้มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ส่วนผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงก็อาจไม่ได้มีความฉลาดทางสมองสูงตามไปด้วย เช่นเดียวกับกรณีของครูใหญ่ที่เป็นผู้มีความฉลาดทางสมองระดับสูง มีการศึกษาที่ดีแต่มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ ตรงกันข้ามกับสัปเหร่อไข่ที่อาจมีความฉลาดทางสมองระดับต่ำแต่มีความฉลาดทางอารมณ์ระดับสูง เป็นต้น ซึ่งแท้จริงแล้วในกรณีของครูใหญ่ เขาควรจะเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงด้วยเพราะความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางด้านเทคนิคหรือทักษะทางเทคนิค (Technical skills) มีความสำคัญแต่ความฉลาดทางอารมณ์ยังมีความสำคัญมากในการเป็นผู้นำ (Leader) (Goleman, 1998, หน้า 43) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นครูใหญ่ผู้ซึ่งเป็นผู้นำและผู้บริหารของสถานศึกษาอันจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล ดังที่ วิลาสถักษณ์ ชวัลลภ (2542, หน้า 41) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์ต่อการทำงานไว้ว่า บุคลากรจำเป็นต้องมีทักษะในการทำงานทั้งด้านความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ควบคู่กันไป อันเป็นทักษะสำคัญในการทำงานเป็นหมู่คณะซึ่งจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจและเอื้อเฟื้อต่อผู้ร่วมงาน มีภาวะความเป็นผู้นำและตื่นตัวเพื่อที่จะเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อการผลงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อาจกล่าวได้ว่าสาระสำคัญจากผู้เขียนนวนิยายเรื่องนี้ ไม่เพียงเพื่อการถ่ายทอดศิลปะการใช้ภาษาที่งดงาม หรือสร้างสรรค์เพื่อความบันเทิงในการอ่านเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระตุ้นเตือนให้สังคมได้ตระหนักถึงความงามที่แท้จริงของมนุษย์ที่ไม่สามารถประเมินได้เพียงชื่อเสียง เงินทอง หน้าที่การงานที่ดี หรือรูปร่างภายนอกเท่านั้น แต่การสัมผัสให้ลึกซึ้งถึงมโนความคิดและจิตใจจึงจะกล่าวได้ว่า เป็นการให้โอกาสในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง

นวนิยายเรื่อง ปูนปิดทอง ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นนวนิยายที่สะท้อนถึงปัญหาครอบครัว อันเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่ตามมาอีกมากมาย เนื่องจากสถาบันครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของบิดามารดาที่เสมือนเป็นแม่แบบให้แก่บุตรธิดา ก่อนที่พวกเขาจะเติบโตและเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาสังคมต่อไป ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนเห็นถึงสาเหตุและพวงผลของปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายได้อย่างชัดเจน โดยถ่ายทอดผ่านบทสนทนา พฤติกรรม

ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเอกของเรื่อง อันได้แก่ “สองเมือง” และ “บาลี” ซึ่งบุคคลทั้งสอง เป็นผู้ที่ประสบกับปัญหาครอบครัวแตกแยกมาตั้งแต่วัยเด็ก จึงมีบุคลิกลักษณะอันเป็นผลพวง จากการศึกษาความรู้สึกมั่นคงทางความรักและความอบอุ่นจากพ่อแม่ที่คล้ายคลึงกันอยู่บ้าง เช่น ความรู้สึกที่ร่างกายหนาวเย็นเนื่องจากความเกรงกลัวความผิดหวังหากเกิดความรัก ความต้องการ ความรักและความเข้าใจที่แท้จริง ตลอดจนความไม่มั่นคงทางอารมณ์และความคิด เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถอธิบายได้ว่าเกิดจากองค์ประกอบพื้นฐานของความฉลาดทางอารมณ์ในลักษณะ ความฉลาดทางอารมณ์ที่เป็นผลร่วมจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ครอบครัว สื่อและโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทในการหล่อหลอมพฤติกรรมที่สะท้อนถึง EQ หรือ Ego Development ของบุคคล รวมทั้งบทบาทของสถานการณ์และวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรม (Subculture) ที่มีผลกระทบกับ EQ ของบุคคลด้วย (วีรวัดณ์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) แต่ทั้งสองเมือง และบาลีก็สามารถพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ของตนไปในทิศทางที่ดีได้อย่างเหมาะสม เช่น สองเมืองที่มีพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ในลักษณะบุคลิกแบบฉบับที่เป็นปกติวิสัยของ เขาเองในตอนแรก เช่น การเป็นคนเก็บตัว มักเป็นบังความรู้สึกของตนเอง เป็นต้น ซึ่งภายหลังก็ สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาการเรียนรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของตนมากขึ้นเมื่อมีโอกาสได้ เฝ้ามองโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งมักเป็นช่วงที่บุคคลจบการศึกษาและเริ่มประกอบอาชีพ (วีรวัดณ์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) ซึ่งสองเมืองก็เป็นผู้หนึ่งซึ่งใช้แรงผลักดันในความผิดหวังในอดีตมา เป็นแรงขับเคลื่อนในการทำงานให้ประสบความสำเร็จได้อย่างดีเยี่ยมคนหนึ่ง จึงนับเป็นการแสดง ออกถึงทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีของเขาได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับแนวคิดของ วีระวัดณ์ ปันนิตามัย (2542, หน้า 35-36) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นผู้รู้จักใช้ความคิด เกี่ยวกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เมื่อประสบปัญหา ก็สามารถที่จะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องสร้างสรรค์และถูกต้อง ความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็น ข้อบ่งชี้คุณภาพของบุคคลนอกเหนือไปจากระดับสติปัญญาที่มีอยู่ในตัว เนื่องจากความฉลาดทาง อารมณ์ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างราบรื่น เมื่อนำมาประกอบกับภูมิปัญญา จะก่อให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ และทำให้การทำงานต่าง ๆ มีระบบการจัดการบริหารที่ ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันจนประสบผลสำเร็จในที่สุด ส่วน “บาลี” ก็เป็นอีกหนึ่งตัวละคร ที่แสดงถึงลักษณะของผู้ที่พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์อันเกี่ยวเนื่องกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญ สมวัย (Maturity) เช่น บาลีสามารถให้อภัยพ่อแม่ของเธอที่มีได้ให้ความรักและความอบอุ่นแก่เธอ อย่างเพียงพอด้วยการคิดเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตลอดจนมีความสามารถในการอดทนอดกลั้นเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า เช่น เรื่องความรักระหว่างเธอกับสองเมือง การช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี ในครอบครัวใหม่ของพ่อเธอและระหว่างสองเมืองกับแม่ของเธอ เป็นต้น อันแสดงให้เห็นอย่าง

ชัดเจนว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลคนเดียวอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัยที่เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับพ่อแม่ของสองเมืองและบาลีที่มีความเข้าใจถึงแก่นแท้ของปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นกับตนในอดีตด้วยเพราะการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาใช้ชีวิตของตน และสามารถตระหนักถึงเป้าหมายแห่งความสุขในชีวิตได้แม้ว่าเวลาจะผ่านเลยมากกว่าครึ่งชีวิตมาแล้วก็ตาม ดังที่ วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542, หน้า 55) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์สามารถเรียนรู้และฝึกฝนพัฒนาได้ตั้งแต่วัยเด็กถึงอายุประมาณ 50 ปี โดยมีจุดสูงสุดในช่วงอายุ 45-55 ปี ซึ่งทั้งสองเมืองและบาลีต่างก็เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านการงาน อันเนื่องมาจากการพัฒนาทักษะทางความฉลาดทางอารมณ์ทั้งในด้านสมรรถนะส่วนบุคคล และสมรรถนะทางสังคม โดยเฉพาะยังความฉลาดทางอารมณ์ในสมรรถนะทางสังคมก็เป็นปัจจัยเด่นในการสร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542, หน้า 62-65) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นทักษะที่เน้นถึงความรู้สึกร่วมกับผู้อื่น และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์เริ่มจะเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการมาหลายปีแล้ว ทั้งนี้แต่เดิมเราเข้าใจกันว่ามีแต่ความฉลาดทางสติปัญญาเท่านั้นที่จะสามารถบ่งบอกระดับของความสำเร็จในชีวิต แต่งานวิจัยหลายเรื่องกลับเป็นไปในทิศทางที่ว่าความฉลาดทางอารมณ์อย่างเดียวยังไม่พอที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ และมีความสุขในสังคม เนื่องจากความฉลาดทางด้านสติปัญญาจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้เพียง 20% ส่วนอีก 80% เป็นผลมาจากความฉลาดทางอารมณ์ (Goleman, 1998, หน้า 4) แม้ว่า สองเมืองและบาลีจะมีต้นแบบของบทบาทพ่อแม่ที่ไม่ดีนัก แต่ทั้งสองก็ใช้ความผิดพลาดในอดีตของพ่อแม่มาเป็นเครื่องเตือนสติให้พวกเขาประคองรักกันอย่างระมัดระวัง และเห็นอกเห็นใจกันให้มากขึ้น โดยใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและไตร่ตรองเรื่องต่าง ๆ อย่างพินิจพิเคราะห์ เช่น การตัดสินใจในการแต่งงานระหว่างบาลีกับสองเมือง ซึ่งในการตัดสินใจครั้งนี้บาลีได้ใช้ความคิด และการไตร่ตรองอย่างระมัดระวังในการตัดสินใจเพราะเธอตั้งใจไว้ว่า หากเธอจะสร้างครอบครัวเธอจะต้องมีความอดทนในการครองเรือน และมีความเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของสามีอย่างสองเมืองให้มากเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหย่าร้างในภายหลัง ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการควบคุมและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง เช่น การรู้จักใช้โอกาสในการตัดสินใจ และสามารถรอคอยเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ (ทศพร ประเสริฐ-สุข, 2542, หน้า 21) ไม่เพียงแต่ทั้งสองจะนำพาชีวิตของตนเองไปสู่ความสำเร็จทั้งด้านการศึกษา การงาน และครอบครัวที่มีความสุขเท่านั้น แต่พวกเขายังมีความพึงพอใจที่จะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ๆ รอบตัว เช่น การช่วยเหลือพี่น้องต่างมารดาของสองเมือง คือ “เรื่องราม” และ “ปลอด” ให้ดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข ไม่ยึดติดอยู่ในอดีตที่เศร้าหมองในวัยเด็กจนทำลายตนเองให้ต้องตกต่ำกลายเป็นปัญหาสังคมโดยการรับพวกเขามาดูแล

เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ให้โอกาสในการทำงานเพื่อให้พวกเขาได้เห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะสร้างอนาคตที่ดีให้แก่ตนเองและครอบครัวของพวกเขาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ คูเปอร์ และสาวฟ (Cooper & Sawaf, 1997) ที่กล่าวว่า เป็นความสามารถในการรู้จักใช้พลังทางอารมณ์ของตนเองเพื่อรากฐานในการสร้างสัมพันธภาพและความสามารถในการโน้มน้าวใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตนไปในทิศทางที่เหมาะสม จึงกล่าวได้ว่าสองเมืองและบาลีเป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ตามลักษณะองค์ประกอบทางความฉลาดทางอารมณ์ที่ สโลเวอร์กับเมเยอร์ (Peter Salovey and John Mayer อ้างใน Goleman, 1995, หน้า 46-47) ได้กล่าวไว้ใน 5 ประเด็นหลัก ๆ ดังนี้คือ ความสามารถในการตระหนักรู้ตนเอง (Knowing one's Emotion หรือ Self-awareness) การรับรู้เข้าใจความรู้สึกนึกคิด และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Managing Emotion) การรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น (Recognizing Emotion in Other) โดยสามารถเข้าใจและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการจูงใจและควบคุมความต้องการจากแรงกระตุ้นภายในตนเองได้อย่างเหมาะสม (Motivation Oneself) โดยเฉพาะการมองโลกในแง่ดี และสร้างกำลังใจให้แก่ตนเองสู่เป้าหมายที่ดีกว่า และความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลรอบข้าง (Handling Relationship) คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่า นวนิยายเรื่อง ปูนปิดทอง นี้มุ่งสะท้อนให้ผู้อ่านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของครอบครัวอันมีบทบาทในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาสังคม อีกทั้งยังตีแผ่ถึงพิษภัยอันเกิดจากปัญหาครอบครัวที่แตกแยกให้ผู้อ่านได้สัมผัสเพื่อเป็นอุทาหรณ์ในการดำรงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ดังจะเห็นได้ว่า มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้ล้วนต้องการความรักและการเอาใจใส่จากครอบครัวที่อบอุ่นเป็นพื้นฐาน ซึ่งการเป็นพ่อแม่ที่ดีก็ต้องมีความรัก ความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างแท้จริงเพื่อเป็นตัวอย่างการเป็นพ่อแม่ที่ดีแก่บุตรธิดาของตนเอง ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตที่ก้าวหน้าและถูกต้องเหมาะสมกับพวกเขาในอนาคต

นวนิยายเรื่อง ตีลังสูง ชูหนัก ของ นิคม รายขวา นวนิยายขนาดสั้นที่ถ่ายทอดเรื่องราวความผูกพันระหว่างคนกับช้าง มีกลวิธีการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตาม เช่น การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและทัศนะของผู้เขียน จึงทำให้ตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้เสมือนเป็นตัวแทนถึงความหมายที่แท้จริงของการมีชีวิตอยู่ การใช้ชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีระเบียบวินัย ความอดทนต่ออุปสรรค การทำงานอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงปรากฏองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์มากมายในนวนิยายเรื่องนี้ โดยเฉพาะความฉลาดทางอารมณ์ของ “ค่างาย” ตัวละครเอกของเรื่องที่สะท้อนถึงการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายในชนบท ฟังพอใจในความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของตนซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเอง

โดยสามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองได้อย่างมีเหตุผลสอดคล้องกับการทำงานและดำเนินชีวิตในแบบของตน (Salovey & Meyer, อ้างใน Gibbs, 1995, หน้า 28) อันอาจกล่าวได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของร่างกายเช่น ความสามารถใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและอยู่ได้อย่างมีความสุขนั้น เป็นการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของตนมาตั้งแต่เด็ก รวมถึงความใฝ่ฝันของร่างกายที่อยากเป็นความรูปร่างก็แสดงถึงการเลียนแบบต้นแบบ ซึ่งก็คือ พ่อของเขามืออาชีพเป็นความรูปร่างนั้นเอง ความตั้งใจและแน่วแน่ในการเป็นความรูปร่างของร่างกายทำให้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในอีกหลาย ๆ ด้าน เช่น การรู้จักสร้างโอกาสเพื่อนำตนเองไปสู่เป้าหมาย และความอดทนในการรอคอยตามกาลเทศะที่เหมาะสม ดังที่ ทศพร ประเสริฐสุข (2542, หน้า 21) กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะสามารถควบคุมและจัดการกับอารมณ์ของตนได้ เช่น มีความสามารถในการรอคอยและการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ ซึ่งต่อมาความรักและความประทับใจในรูปร่างของร่างกายก็เป็นแรงบันดาลใจนำไปสู่การพัฒนาทักษะอีกอย่างหนึ่งคือการแกะสลักช้าง ดังจะเห็นได้ว่า ความตั้งใจและมุ่งมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างแท้จริงสามารถแปรเปลี่ยนเป็นพลังสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ตรงกับความคิดเห็นของ อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์ (2544, หน้า 78) และอัจฉรา สุขารมณ์ (2543, หน้า 43) ที่สอดคล้องกันว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะเฉพาะคนที่สร้างขึ้นและพัฒนาได้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การค้นพบอัจฉริยภาพของตนเองที่จะส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทำงาน ความมุ่งมั่นของร่างกายในการเป็นความรูปร่างที่ดีเกิดจากแรงผลักดันภายในตนเองเป็นสำคัญ เพราะแม้ว่าเพื่อน ๆ ของเขาจะประกอบอาชีพอื่น ๆ อันเป็นอาชีพที่บุคคลส่วนใหญ่ในสังคมให้ความนับถือหรือเป็นที่นิยม ร่างกายก็ไม่เคยละความตั้งใจในการเป็นความรูปร่างจึงสามารถอธิบายถึงที่มาของแรงผลักดันภายในตนเองของเขาตามทฤษฎีโครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของ คูเปอร์ และซาฟ (Cooper & Sawaf, 1997, หน้า 102-106) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการดังนี้ คือ ประการที่หนึ่ง ความสามารถในการรอบรู้อารมณ์ตนเอง (Emotion Literary) ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ร่างกายเกิดการรับรู้และควบคุมตนเองตลอดจนการมีความเชื่อมั่นในตนเองจนเกิดเป็นความมุ่งมั่นและแรงผลักดันนำไปสู่เป้าหมาย ประการที่สอง ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotion Fitness) อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน มีความเชื่อถือในความสามารถของตนเองและการมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงาน ประการที่สามความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotion Depth) เป็นความสามารถในการสำรวจแนวทางในการปรับเปลี่ยนชีวิตและหน้าที่การงานให้เข้ากับศักยภาพและเป้าหมายของตนเอง โดยนำไปสู่การทำงานอย่างมีจริยธรรมและมีความซื่อสัตย์ ประการสุดท้ายคือ ความสามารถในการกลมกลืนและความเป็นไปกันได้ทางอารมณ์ (Emotion Alchemy) โดยใช้สัญชาตญาณด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสมรรถภาพที่จะเผชิญปัญหาและความกดดันซึ่งประกอบด้วย

แสดงออกด้านการหยั่งรู้ ความสามารถในการคิดใคร่ครวญ การเล็งเห็น โอกาสความก้าวหน้าในอนาคต นอกจากค่างายแล้วยังมีตัวละครที่มีความสำคัญในชีวิตของค่างายอีกสองตัวคือ “มะจัน” ผู้เป็นภรรยาของค่างาย พวกเขาพบรักกันเมื่อครั้งที่มะจันเป็นพนักงานขายของระลึกในร้านที่ค่างายนำของไปส่ง ทั้งสองสานความสัมพันธ์ด้วยความรักและความเข้าใจจนกระทั่งตัดสินใจแต่งงานกัน และมีบุตรชายหนึ่งคน คือ “แอ” ในช่วงแรกของชีวิตแต่งงานมะจันจะต้องใช้ความสามารถในการปรับตัวกับสถานภาพและความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อครั้งที่ยังเป็นพนักงานขายของที่ระลึก ได้พบปะผู้คนและเพื่อนฝูงมากมายจนแปรเปลี่ยนมาเป็นแม่บ้านที่มีเพียงงานบ้านและการดูแลครอบครัวเล็ก ๆ แต่มะจันก็แสดงให้เห็นถึงการ ใช้ความฉลาดทางอารมณ์ในการปรับตัวและสามารถจัดการกับความตึงเครียดอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้เป็นอย่างดี ดังที่ บาร์ ออน (Bar On, อ้างใน ทศพร ประเสริฐสุข, 2542, หน้า 28) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ไว้ด้วยว่า จะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มีความเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ตีความหมายได้ถูกต้อง มีความยืดหยุ่นในความคิดและความรู้สึทักของตน สามารถแก้ปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี มีกลยุทธ์ในการจัดการกับความเครียดได้ดีและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม จนเมื่อครั้งที่ค่างายและมะจันต้องพบกับความเศร้าโศกเสียใจอย่างมากในชีวิต จากเหตุการณ์การสูญเสีย “แอ” บุตรชายคนเดียวของพวกเขาไป แต่สุดท้ายพวกเขาก็สามารถผ่านพ้นความสะเทือนใจกับเหตุการณ์ครั้งนั้นไปได้ด้วยการ ใช้ความฉลาดทางอารมณ์ในการจัดการกับอารมณ์ โศกเศร้าให้เป็นแรงขับเคลื่อนในการทำกิจการงานต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ สามารถเริ่มต้นในการคิดถึงสิ่งดี ๆ อันจะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการสร้างความสุขให้แก่ผู้อื่น โดยการรับอุปการะเด็กชายกำพร้าผู้หนึ่งเช่นในตอนท้ายของเรื่อง อีกหนึ่งตัวละครที่แสดงถึงมิตรภาพที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายได้แก่ “บุญฮาม” เพื่อนของค่างายที่มีความจริงใจแก่เขาอยู่เสมอ ทั้งการพัฒนาด้านทักษะการทำงาน การให้คำปรึกษาในด้านจิตใจ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในเวลาอันสมควร ซึ่งมีคุณลักษณะของการเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโฮเวิร์ด การ์เนอร์ (Howard Gardner, อ้างใน Goleman, 1995, หน้า 42) ที่กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์จะมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ความฉลาดต่อตนเอง (Intrapersonal Intelligence) การรับรู้เกี่ยวกับอารมณ์ของตนเองต่อสภาพความเป็นจริง สามารถจัดการและควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถรู้ถึงเป้าหมายที่แท้จริงในชีวิต ประการที่สองคือ ความฉลาดต่อผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) อันหมายถึง การรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักเห็นอกเห็นใจ เข้าใจถึงความต้องการ สามารถจัดการและตอบสนองอารมณ์ของผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

หากจะกล่าวถึงนวนิยายเรื่อง ตลิ่งสูง ชุงหนัก จะเห็นว่าผู้เขียนมิได้ใช้ภาษาที่ซับซ้อนในการสื่อความแต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามกลับใช้ถ้อยคำที่เรียบง่ายในการสื่อภาษาและความหมายที่แท้จริงของชีวิต ซึ่งสิ่งสำคัญในสารที่สื่อออกมาจากนวนิยายเรื่องนี้คือ การแสดงให้เห็นถึงความ เป็นจริงในชีวิตของมนุษย์ เช่น ความรักและมิตรภาพ ความสมหวัง ความผิดหวัง ความอดทน การหาเลี้ยงชีพ การเอาชีวิตรอด การเกิดดับของสรรพสิ่งและการถึงเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นผู้อ่านได้ทราบว่าไม่ว่าการดำเนินชีวิตในแบบไหนก็ล้วนแต่ต้องประกอบไปด้วยสติและปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบตลอดจนการใช้ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบกับการใช้ความสามารถด้านอื่น ๆ อันจะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในการดำรงชีวิตที่แท้จริง

“เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน” นวนิยายรางวัลซีไรต์ งานเขียนของ มาลา คำจันทร์ ที่กล่าวถึงการเดินทางไปสักการะพระธาตุอินทร์แขวนของ “เจ้าจันทน์” อันเป็นพระธาตุประจำปีเกิด (ปีมะเมีย) ของนาง ซึ่งจุดประสงค์การ ไปสักการะครั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายหลายประการด้วยกัน ได้แก่ การสักการะเพื่อให้เกิดสิริมงคลต่อตนเอง การอธิษฐานให้ “เจ้าอินทนะ” ชายคนรักของนางหายจากอาการเจ็บป่วย และประการสุดท้ายเพื่อตัดผมของนางเสียดายโดยหากผมนางสามารถรอดพระธาตุฯ ได้นั้นหมายความว่า เจ้าจันทน์จะได้สมรักกับเจ้าอินทนะ แต่หากผมของนางไม่สามารถรอดพระธาตุฯ ได้แล้วนางจะยินยอมแต่งงานกับ “พ่อเลี้ยง” พ่อค้าเชื้อสายหงสาผู้มั่งคั่งตามความเห็นชอบของเจ้าพ่อและเจ้าแม่ของเจ้าจันทน์ “เจ้าจันทน์” เป็นตัวละครที่ตกอยู่ในภาวะคับข้องใจในหลาย ๆ ด้าน เช่น เรื่องผลกระทบจากปัญหาทางการเมือง ปัญหาความรัก และปัญหาความมั่นคงทางสถานภาพของตนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าจันทน์ก็แสดงออกถึงความสามารถในการยอมรับและเสียดสละตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การยอมรับคำขอแต่งงานของพ่อเลี้ยงเพื่อช่วยดำรงค้ำของเจ้าพ่อให้อยู่รอดต่อไปได้ ด้วยการใช้สติปัญญาในการควบคุมความต้องการภายในตนเองได้ดีและแสดงออกอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ป.ยุตโต, 2543, หน้า 37) ในการใช้ความฉลาดทางอารมณ์ในการกำกับชีวิตว่า สภาพจิตสามารถโยงไปถึงพฤติกรรม ในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะอารมณ์หรือสภาพจิตนั้นอาศัยพฤติกรรมเป็นช่องทางการแสดงออก เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการพิจารณาชี้ช่องทางขยายขอบเขตและความปลดปล่อย ด้วยปัญญาให้สื่อสารแสดงออกได้ผลดีด้วยพฤติกรรมทางกาย วาจา ก็นับว่าระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเข้ามาประสานบรรจบเป็นองค์รวม ซึ่งเมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องก็จะอยู่ในภาวะสมดุลให้เกิดผลดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมดซึ่งเป็นปัจจัยขององค์ประกอบทั้งสามในกระบวนการของไตรสิกขา คือ พฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ)

และปัญญา ที่จะต้องมีการพัฒนาให้ครบทั้งสามด้าน อาจกล่าวได้ว่าพื้นฐานลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าจันท์ และเจ้าอินทะ มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากทั้งคู่เติบโตขึ้นมาจากครอบครัวเชื้อสายเจ้านายฝ่ายเหนือซึ่งยึดถือในขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคร่งครัด และมารยาทที่งดงามทั้งพฤติกรรม การสนทนา และความคิด ตลอดจนการตระหนักถึงคุณค่าและเกียรติยศภายในตนเอง ดังแนวความคิดที่กล่าวถึงพื้นฐานความฉลาดทางอารมณ์ของ วีรวัดน์ ปันนิตามัย (2542, หน้า 55) ที่กล่าวไว้ว่า ลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ที่เป็นผลร่วมจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในครอบครัว ซึ่งมีบทบาทในการหล่อหลอมพฤติกรรมที่สะท้อนถึง EQ หรือ Ego Development ของบุคคลรวมทั้งบทบาทของสถานการณืและวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรม (Subculture) และความฉลาดทางอารมณ์จะมีการพัฒนาที่เจริญตามวัย (Maturity) เช่น การเรียนรู้ การควบคุมอารมณ์ การรู้จักการรอคอย การเสียสละ และความเข้าใจในเหตุผลของผู้อื่นเช่นเดียวกับเจ้าจันท์และเจ้าอินทะที่เรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง เตรียมพร้อมเพื่อปรับตัว และเสียสละเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ดีกว่า ซึ่งลักษณะโครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ที่โดดเด่นของเจ้าจันท์ได้แก่ การรอบรู้ในอารมณ์ (Emotion Literary) ตามแนวคิดของ คูเปอร์ และ สวาฟ (Cooper & Sawaf, 1997, หน้า 102-106) โดยกล่าวว่าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรับรู้การควบคุมตนเองและการมีความเชื่อมั่นในตนเองได้แก่ ความซื่อสัตย์ในอารมณ์ (Emotion Honesty) การตระหนักรู้ในอารมณ์ (Emotion Awareness) การหยั่งรู้ตนเอง (Intuition) และการรับผลย้อนกลับทางอารมณ์ (Feedback) อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เจ้าจันท์มีการควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีแม้มีความคับข้องใจ โดยการใช้สติปัญญาในการควบคุมความคิดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมเช่น การสร้างพลังอารมณ์ (Emotion Energy) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และการสร้างสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ส่วน “เจ้าอินทะ” คนรักของเจ้าจันท์ ชายหนุ่มผู้สืบเชื้อสายเจ้านายฝ่ายเหนือ แต่ด้วยถูกกลืนรอนอำนาจจากข้าราชการฝ่ายไทยได้ทำให้ครอบครัวของเจ้าอินทะต้องเข้าสู่ภาวะฝืดเคืองเช่นเดียวกับครอบครัวของเจ้าจันท์ ซึ่งเจ้าอินทะก็แสดงออกถึงความฉลาดทางอารมณ์ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป และสมัครใจในการทำงานในตำแหน่งเสมียนป่าไม้โดยมิได้คำนึงถึงฐานะอันครของตนมากไปกว่าการมองสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเป็นจริงเพื่อสร้างฐานะให้มั่นคงและไปสู่ขอเจ้าจันท์ในที่สุด ซึ่งเป็นความฉลาดทางอารมณ์ที่แสดงออกเช่นเดียวกับที่บาร์ ออน (Bar On, 1997) ได้กล่าวถึงผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถในทักษะส่วนตัวด้านอารมณ์และสังคมของบุคคลที่ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลผู้นั้นจะต้องตระหนักถึงความรู้สึกของตนและผู้อื่นจนสามารถบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนได้ ซึ่งคุณลักษณะเด่น

ของเจ้าอินทหะคือ การรู้จักปรับตนเมื่ออยู่ในภาวะคับขัน ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้ดี มีความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาแต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น การส่งเสริมให้เจ้าจันท์ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจารีตประเพณี เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่าความมั่งคั่งของนวนิยายเรื่อง “เจ้าจันท์ผมหอม” มิได้มีความมั่งคั่งทางด้านวรรณศิลป์เท่านั้น แต่ยังเป็นนวนิยายที่สื่อถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีของหนุ่มสาวที่ใช้ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ในการบริหารจัดการอารมณ์ตนเองด้วย โดยยึดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของสังคมเป็นที่ตั้ง เช่น การเชื่อฟังคำสั่งสอนดัดเดียนพ่อแม่ การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การรักษาคำมั่นสัญญาของเจ้าจันท์ ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานของเจ้าอินทหะเพื่อสู้ขอเจ้าจันท์ตามประเพณีที่ดีงามไม่ชิงสุกก่อนห่าม เป็นต้น เสมือนเป็นการกล่าวเตือนให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญในการนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาช้านานนั้น มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวแก่ตนในสังคมสมัยใหม่เพื่อหล่อหลอมเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ใส่ใจในคุณค่าของจิตใจให้มากกว่าวัตถุภายนอกที่เป็นเช่นทุกวันนี้

นวนิยายเรื่อง “เวลา” เป็นนวนิยายขนาดสั้นที่ให้สาระให้ทางสังคมของโลกเป็นหลัก โดยกล่าวถึงเรื่องไตรลักษณ์อันได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งถ่ายทอดผ่านเหล่านักแสดงคนชรา ผู้แสดงเป็นตัวละครในละครเวทีและ “ผู้กำกับภาพยนตร์” ชายผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้เข้าชมละครเวทีเรื่องดังกล่าวนี้ โดยผู้เขียนได้ขยายสารและสื่อแนวคิดต่าง ๆ โดยการคิดคำนึงถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา เช่น ความทุกข์ ความสุข ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การสูญเสียคนที่รัก และความเสื่อมในชื่อเสียงเกียรติยศ ให้แก่ชายผู้นี้ ซึ่งความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้ “ผู้กำกับภาพยนตร์” ได้เกิดการคิดทบทวนและได้รับความกระจำในการเรียนรู้สังขารแห่งชีวิตอีกครั้งในขณะที่ชมละครเวทีเรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่าโดยพื้นฐานทักษะความฉลาดทางอารมณ์ของเขามีลักษณะที่เป็นบุคลิกแบบฉบับที่เป็นปกติวิสัย เช่น การเป็นผู้ที่มีความเข้าใจใ้ต่อหน้าที่การงาน ทักษะในการเป็นผู้นำองค์กรที่ดี ความสามารถในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา และการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน เป็นต้น แต่ความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกลับเป็นจุดด้อยในตอนแรกของเขา แต่ลักษณะของผู้ที่มีพื้นฐานความฉลาดทางอารมณ์ในแบบนี้สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาการเรียนรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่น ๆ ได้เมื่อใช้เวลาอย่างจริงจังหรือเกิดประสบการณ์ในชีวิต ซึ่งในเวลาต่อมาเมื่อเขาได้สูญเสียบุตรสาวและภรรยาไป เขาก็เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์ได้ในที่สุด อันกล่าวได้ว่าเขาเริ่มมีทักษะความฉลาดทางอารมณ์ในด้านความรู้รอบในอารมณ์ตนเอง (Emotion Literary) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง อันประกอบไปด้วยความซื่อสัตย์ในอารมณ์ (Emotion Honesty) คือ การรับรู้อารมณ์ตามที่เป็นไป การสร้างพลังอารมณ์ (Emotion

Energy) การรวบรวมอารมณ์ให้เกิดเป็นพลังสร้างสรรค์ หรือกำลังใจในการดำรงชีวิต การตระหนักรู้ในอารมณ์ (Emotion Awareness) การรับผลย้อนกลับทางอารมณ์ (Feedback) การหยั่งรู้ด้วยตนเอง (Intuition) การรู้รับผิดชอบ (Responsibility) และการสร้างสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) (Cooper & Sawaf, 1997, หน้า 102-106) เนื่องจากตลอดชีวิตที่ผ่านมาเรามุ่งมั่นเพียงการสร้างความสำเร็จด้านการทำงานเพียงอย่างเดียว ซึ่งแท้จริงแล้วปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จด้านการทำงาน โดยดำรงชีวิตควบคู่ไปอย่างเป็นปกติสุขนั้นย่อมมีผลมาจากความฉลาดทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ที่เกื้อหนุนกันไป (Goleman, 1995, หน้า 35) จึงจะทำให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในครอบครัว ทั้งนี้ยังกล่าวถึงความเป็นมาและเหตุผลของตัวละคร “คนชรา” ในละครเวทีที่ต้องมาอาศัยในบ้านพักคนชราแทนที่จะได้อยู่ร่วมกับครอบครัวที่อบอุ่นของลูกหลาน ซึ่งในบทสนทนา ความคิดคำนึง และพฤติกรรมของคนชราในเหตุการณ์ต่าง ๆ ล้วนแล้วเป็นการสื่อถึงความหวังในชีวิตที่ปลิวอันได้แก่ การมีจิตใจที่สงบสุข หมดกังวล การเสื่อมถอยของสังขาร และการคิด-คำนึงถึงชีวิตที่ผ่านมาในวัยหนุ่มสาว ทั้งนี้ตัวละครคนชราหลายตัวก็แสดงถึงทักษะความฉลาดทางอารมณ์ เช่น การตระหนักรู้ความเป็นไปของอารมณ์และสภาพร่างกายของตนเอง ความสามารถในการปรับตัว และการสร้างกำลังใจและเล็งเห็นคุณค่าภายในตนเอง เป็นต้น อันเป็นปัจจัยสำคัญให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ความรู้สึกร้างว่างโศกเศร้าโดยปราศจากลูกหลาน ซึ่งการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้นก็เกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย (Maturity) และบุคลิกที่เป็นปกติวิสัยของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเกิดการเรียนรู้ได้จากการไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา หรือที่เรียกว่า “ประสบการณ์ชีวิต” อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างทางความฉลาดทางอารมณ์ในแต่ละวัยที่ต่างกัน แต่ทั้งนี้การเรียนรู้และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นไปได้ดีตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่อายุประมาณ 50 ปี โดยมีจุดสูงสุดในช่วงอายุ 45-55 ปี ดังนั้นจึงทำให้ตัวละครคนชราบางตัวในเรื่องแสดงถึงการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ค่อนข้างช้า เช่น ทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น แต่โดยภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า สมาชิกในบ้านพักคนชราแต่ละท่านได้ออกถึงทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์เช่น การควบคุมและแสดงทางความรู้สึกอย่างเหมาะสม การมีมนุษยสัมพันธ์ กลวิธีการขจัดความเครียด และการปรับตัวเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ไม่ว่าสังคมมีขนาดเล็ก กลาง หรือใหญ่ ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ก็ล้วนแล้วแต่ทักษะทางอารมณ์ที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ตัวละครตัวอื่น ๆ ในละครเวที เช่น แม่บ้านผู้ดูแลคนชรา ยังแสดงออกถึงความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและรอบคอบตามที่ได้เรียนมา ความเอื้อเฟื้อเอาใจใส่ต่อการดูแลคนชรา ความศรัทธาในวิชาชีพ และการเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญในหน้า

ที่การทำงานของตน ซึ่งลักษณะของบุคลาการดังกล่าวตรงกับลักษณะ “เก่ง ดี มีสุข” ตามที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, อ่างใน กิตติวรรณ เทียมแก้ว, 2543, หน้า 10) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ คือ ลักษณะของบุคคลผู้มีความ “ดี” อันประกอบด้วยความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความต้องการของตนเองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรู้จักรับผิดชอบต่อสังคม “เก่ง” หมายถึง การรู้จักใช้ศักยภาพของตน การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และ “มีสุข” หมายถึง ความเล็งเห็นคุณค่าในตนเอง การพึงพอใจในตนเอง และการรู้จักสร้างความสุขให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง

แม้นวนิยายเรื่องนี้จะกล่าวถึงเรื่องราวชีวิตในบ้านปลายของมนุษย์ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับสะท้อนถึงเหตุแห่งผลต่าง ๆ ในเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตที่ยังเป็นหนุ่มสาวของตัวละครหรือรวมถึงเหตุผลต่าง ๆ ของลูกหลานที่นำพ่อแม่ปู่ย่าตายายของตนมาอยู่ในบ้านพักคนคนชราแห่งนี้ ใช่ว่าเพียงเพราะความยากจนจนไม่สามารถดูแลท่านในยามแก่เฒ่าได้เท่านั้นหรือ หรือเป็นเพราะการขาดความเห็นอกเห็นใจต่อสมาชิกครอบครัว ไม่เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของบุพการี หรือการขาดสติปัญญาในการตัดสินใจ อันเป็นผลมาจากการขาดการส่งเสริมให้เยาวชนมีลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์อันประกอบไปด้วยการมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) การมีสติ (Awareness) และทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้ง (Conflict Solving/Stress Management) ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายในได้อย่างเหมาะสมและอยู่ในศีลธรรม (เทิดศักดิ์ เชชคง, 2542, หน้า 62-65)

“ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน” นวนิยายที่กล่าวถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยภายในระยะเวลา 60 ปีที่ผ่านมา โดยถ่ายทอดผ่านตัวละครเอกสองตัวที่อยู่คนละฝ่ายต่างองค์กร ต่างกลวิธีในการทำงาน ต่างพวกพ้อง แต่มีเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ การได้มาซึ่งประชาธิปไตยที่เป็นของประชาชนโดยแท้ อันได้แก่ “เสื่อข่อย” หรือ “หลวงกฤษดาวิณี” และ “ด้อย พันเข็ม” ซึ่งตัวละครทั้งสองมีบทบาทอย่างมากในการแสดงทักษะความฉลาดทางอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทักษะการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วง โดยวิเคราะห์ได้จากความคิด บทสนทนา และพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวมีลักษณะพื้นฐานความฉลาดทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกัน คือ มีลักษณะของบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่เป็นแบบฉบับแต่สามารถเรียนรู้และปรับปรุงโดยอาศัยประสบการณ์ชีวิตที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเมื่ออายุมากขึ้นก็มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย (Maturity) มีความสามารถในการประเมินสิ่งต่าง ๆ ด้วยความยืดหยุ่น สามารถเข้าใจความหมายของความเหมาะสมมากกว่าเป็นเรื่องถูกหรือผิด ขาวหรือดำ เป็นต้น (วีรวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) ซึ่งถือเป็นทักษะสำคัญอย่างมากสำหรับบุคลาการใน

แวดวงการเมืองเพราะบางครั้งกฎหมายก็ถูกเขียนขึ้นเพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเองโดยผิดศีลธรรม ดังนั้นบุคลิกภาพทางการเมืองและการบริหารประเทศจึงควรคำนึงถึงความเหมาะสมและถูกต้องตามหลักศีลธรรมเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา “ไตรสิกขา” อันประกอบด้วย พุทธศัทธิกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (พระธรรมปิฎก ป.อ.ป.ยุตฺโต, 2543, หน้า 37) ลักษณะพื้นฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครทั้งสองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทั้งคู่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จเพราะลักษณะของผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีจะต้องสามารถเข้าใจภาวะทางอารมณ์ของตนเอง มีความสามารถในการบริหารและจัดการอารมณ์ของตนให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ยืดหยุ่นต่อการมองสถานการณ์และมีวิธีแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างเพื่อขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ (Peter Salovey and John Mayer, อ้างใน Goleman, 1995, หน้า 46-47) นอกจากนี้การปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรที่มีการประสานกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ บ่อยครั้งก็เป็นตัวแปรสำคัญที่บุคลิกภาพในองค์กรดังกล่าวจะต้องมีทักษะความฉลาดทางสมอง (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ควบคู่กันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญอย่างมากในการปรับตัวเมื่อประสานงานกับองค์กรที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่าง การก้าวเข้ามาสู่การเป็นผู้นำ ตลอดจนการสร้างคะแนนนิยมให้แก่ตนเองล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยทักษะความฉลาดทางอารมณ์ทั้งสิ้น (Goleman, 1995, หน้า 35) หากบุคลิกภาพโดยมากในองค์กรมีทักษะความฉลาดทางอารมณ์เป็นพื้นฐาน เช่น การเปิดใจกว้างในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ไขความขัดแย้งในองค์กรอย่างประนีประนอม การรู้จักสร้างความสามัคคีในการทำงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ เป็นต้น จะสามารถบุคลิกภาพในองค์กรได้พัฒนาความฉลาดทางสมองและความฉลาดทางด้านอื่น ๆ ประกอบไปด้วย ดังที่ อริยะ สุพรรณเกศซ์ (2543, หน้า 39) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาการสื่อสาร และพัฒนาบุคลิกภาพในองค์กรต่างๆ โดยจะส่งเสริมด้านการแสดงความรู้สึกรู้สึกเอื้ออาทรและเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้สัมพันธภาพส่วนบุคคลดีขึ้น อันเป็นการสร้างศักยภาพความสำเร็จส่วนตัวในด้านมนุษยสัมพันธ์ของบุคคลและการทำงานเป็นหมู่คณะได้เป็นอย่างดี เกิดการสร้างองค์กรที่มีความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ ทั้งยังมีภาพพจน์ที่ดีสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ จนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นวนิยายเรื่อง “ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน” ไม่เพียงให้ความรู้แก่ผู้อ่านด้านวิชาการทางการเมืองไทยในรอบ 60 ปี และให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วยเรื่องราวและการดำเนินเรื่องที่นำติดตามเท่านั้น แต่ยังเป็นนวนิยายเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิด พุทธิกรรม ของบุคลิก

ที่เกี่ยวข้องทางการเมืองทั้งที่เป็นบุคคลที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดี และบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีอันนำมาซึ่งความวุ่นวายแก่บ้านเมือง ดังจะเห็นได้ว่า “อำนาจทางการเมือง” หรือพลังในการเป็นผู้นำในองค์กรเสมือนเป็นแรงขับเคลื่อนที่มีความสำคัญต่อความก้าวหน้าขององค์กร หรือประเทศชาติ ดังนั้นการหาผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำองค์กรใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถประกอบกับความฉลาดทางอารมณ์และศีลธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงความเป็นผู้นำก็จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความสมานฉันท์และความสงบสุข ดังที่ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2543, หน้า 7) อธิบายว่า เป็นการใช้อนุปัญญากำกับกับการแสดงออกทางอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผลในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับก็จะเป็นพลังตาบอด ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่จะมากำกับชีวิตเราให้แสดงออกเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งหากจะพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วก็จะพบว่า หลักการกำหนดจิตในพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องพันกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในทางจิตวิทยาด้วย

“อมตะ” แม้จะเป็นนวนิยายแนวจินตนาการแห่งโลกอนาคตที่แสวงหาความเป็นอมตะของชีวิตโดยการโคลนนิ่งมนุษย์เพื่อการเปลี่ยนถ่ายอวัยวะ แต่นวนิยายเรื่องนี้ก็ทำได้กล่าวถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ มากไปกว่าการสะท้อนให้ผู้อ่านได้เล็งเห็นถึงสังขธรรมความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งในโลก การกระตุ้นเตือนถึงความถดถอยทางจริยธรรมในยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการนำเสนอแนวคิดและแนวทางการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันประกอบไปด้วยหลักแห่งเหตุและผลมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันและอนาคต โดยถ่ายทอดผ่านตัวละครเอกสองฝ่าย อันได้แก่ “พรหมินทร์” นักธุรกิจใหญ่ ผู้ที่เชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถเอาชนะการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้ด้วยเทคโนโลยีการโคลนนิ่ง และ “อรชุน” มนุษย์โคลนนิ่งวัยหนุ่ม ผู้ประกอบอาชีพเป็นนักบำบัดจิตที่เก่งกาจและยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเขาเชื่อว่าพลังอำนาจของจิตใจมีความสำคัญและพลังมหาศาลมากกว่าความแข็งแรงสมบูรณ์ทางร่างกาย ตัวละครทั้งสองแม้จะมีแม้จะมีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันแต่กลับมีลักษณะพื้นฐานความฉลาดทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ของทั้งคู่เกิดจากผลร่วมจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่บ้าน ครอบครัว สื่อ และโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทในการหล่อหลอมพฤติกรรมที่สะท้อนถึง EQ หรือ Ego Development ของบุคคลรวมทั้งบทบาทของสถานการณ์และวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรม (Subculture) ก็มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลด้วย เช่น พรหมินทร์ เกิดและเติบโตขึ้นมาในครอบครัวนักธุรกิจ พ่อแม่ของเขาได้ถ่ายทอดการบริหารงานอย่างมีกลยุทธ์ และแสดงให้เห็นถึงที่มาแห่งการเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ อีกทั้งเขายังศึกษาในสาขาการบริหารธุรกิจ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จในธุรกิจของตนเองเช่นกัน ส่วน อรชุน เขามีตระหนักถึงคุณค่าของการมีชีวิตมาโดย

ตลอดเพราะเขารู้ว่าตนเองเป็นคนโคลนนิ่ง อีกทั้งยังได้รับการบวชเรียนและมีความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้เขาสามารถนำเอาทักษะทางความรู้และความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาที่ได้ศึกษามาปรับใช้ในการเป็นนักจิตบำบัดของตนเอง พื้นฐานความฉลาดทางอารมณ์จะเกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย (Maturity) ด้วย เช่น พรหมินทร์ มีการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ในการบริหารกิจการ ได้ดีขึ้นตามวัยที่เพิ่มมากขึ้น อาทิ การรู้จักการสร้างความนิยมและความเชื่อถือจากลูกค้า การเป็นผู้นำที่ดีในการปกครองพนักงาน การเสียดสละตนเองเพื่อกระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น ส่วน อรชุน เมื่อเขาเติบโตขึ้นจนเข้าสู่วัยทำงานก็มีการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้นเช่นกัน อาทิ การรู้จักอดทน รอคอย การสร้างโอกาสในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง ตลอดจนการรู้จักนำความรู้ความสามารถของตนเองไปช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเข้าอกเข้าใจ เป็นต้น ก็อาจกล่าวได้ว่า ตัวละครทั้งสองตัวนี้มีความพื้นฐานความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี และเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนเพียงแตกต่างกันในแง่ของการนำทักษะความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ในรูปแบบการทำงาน และมุมมองทางความคิดที่แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสมองกล่าวคือ มีแนวโน้มว่าผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางสมองสูงตามไปด้วย เนื่องจากองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยส่งเสริมให้คนได้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น (วิรวรรณ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) อาจกล่าวได้ว่า พรหมินทร์ มีความฉลาดต่อตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ในการรับรู้ถึงเป้าหมายที่แท้จริงในชีวิตของตนซึ่งก่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ มีความฉลาดต่อผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ในการรับรู้ความต้องการและความรู้สึกของกลุ่มหรือลูกค้า รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอันเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารกิจการของตนเอง (Howard Gardner อ้างใน Goleman, 1995, หน้า 42) ดังจะเห็นได้ว่าทักษะความฉลาดทางอารมณ์ของเขาถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างความก้าวหน้าทางธุรกิจเพียงเท่านั้น แต่มิได้เป็นปัจจัยในการสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์แต่ละชีวิต รวมถึงการปฏิบัติตนในอยู่ในศีลธรรมอันดีซึ่งได้แก่ การไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ส่วน อรชุน ถือเป็นตัวละครที่สามารถเป็นแบบอย่างในลักษณะของบุคคลที่ประเทศชาติพึงประสงค์ อันเนื่องจากเขามีลักษณะ “เก่ง ดี มีสุข” (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข อ้างใน กิตติวรรณ เทียมสุข, 2543, หน้า 10) กล่าวคือ “เก่ง” เขาเป็นผู้มีความสามารถในการใช้ความรู้และศักยภาพของตนเองในการทำงานให้สำเร็จ สามารถใช้ตัดสินใจและยืดหยุ่นต่อการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นอันเอื้อประโยชน์ต่อการทำงานตนเองและการช่วยเหลือผู้อื่น “ดี” มีความสามารถในการควบคุมและบริหารอารมณ์ของตนเองให้แสดงได้อย่างเหมาะสม การมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการรู้รับผิดชอบต่อสังคม

“สุข” อันได้แก่ การเห็นคุณค่าและมีความภูมิใจในตนเอง การมองโลกในแง่ดี ฟังพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ รู้จักสร้างความสุขให้กับชีวิตและมีทักษะที่ดีในการจัดการความเครียด ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542, หน้า 62-65) ในเรื่องความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ที่ฟังปลูกฝังแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่เน้นความรู้สึกร่วมกับผู้อื่น และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์เริ่มเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการมาหลายปีแล้ว ทั้งนี้แต่เดิมเราเข้าใจกันว่ามีความฉลาดทางสติปัญญาเท่านั้นที่จะสามารถบ่งบอกระดับของความสำเร็จในชีวิต แต่งานวิจัยหลายเรื่องกลับเป็นไปในทิศทางที่ว่าความฉลาดทางอารมณ์อย่างเดียวยังไม่พอที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ และมีความสุขในสังคม ซึ่งทักษะทางอารมณ์ที่จะช่วยเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าหมายสำคัญคือ เป็นคนดี มีความสุข ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและเป้าหมาย

แนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ที่สื่อออกมาในนวนิยายเรื่อง “อมตะ” นี้มีแนวคิดที่น่าสนใจและชวนขบคิดให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์แก่เยาวชนอยู่ประการหนึ่งคือ ลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์สามารถประเมินได้ในความหมายของความเหมาะสมมากกว่าเรื่องของความถูกหรือผิด ดังนั้นการประเมินความฉลาดทางอารมณ์กับบุคคลจึงต้องใช้เครื่องมือในการวัดหลาย ๆ รูปแบบประกอบกันไป (วิรวรรณ ปิ่นนิดาภัย, 2542, หน้า 55) อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้านความฉลาดทางอารมณ์ที่ประกอบกับความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient) ควบคู่กันไปด้วย จึงจะทำให้ผู้ที่มีทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี นำทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีนั้น ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและประเทศชาติอย่างแท้จริง ดังที่ โสภา (ซูพิกุลชัย) ชปีลมันน์ (2545, หน้า 1007) กล่าวไว้ว่า สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมของการแข่งขันและการแก่งแย่งชิงดีกัน การศึกษาจึงมุ่งเน้นด้านความฉลาดทางสติปัญญา มาก จนบางครั้งละเลยการให้ความสำคัญในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ จึงมีผลให้บุคคลนั้น ๆ ขาดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเอง ดังนั้นการส่งเสริมด้านความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพสู่สังคม เพื่อสนองต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่มุ่งหมายการอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องกลับมามุ่งเน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชน พัฒนาสมาชิกของสังคม ทั้งทางด้านความฉลาดทางสติปัญญา และอารมณ์ให้ควบคู่กันไป โดยเริ่มปลูกฝังพัฒนากันตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อให้ได้สมาชิกของสังคมที่เก่ง ดี มีคุณธรรม มีคุณภาพ สามารถควบคุมตัวเอง ควบคุมความรู้สึกและการแสดงออกของตนเองได้ ทั้งยังเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและต่อผู้อื่น

“ช่างสำราญ” นวนิยายที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของเด็กชาย “กำพล” ในขณะที่อยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างที่พ่อแม่ของเขาตัดสินใจแยกทางกัน เขาจึงต้องอาศัยอยู่กับเพื่อนบ้านในชุมชน คุณแม่ทองจันทร์และได้มีโอกาสเรียนรู้ชีวิตอย่างอิสระกับเพื่อน ๆ โดยได้พบกับพ่อแม่ของเขาบ้างก็เพียงครั้งคราวเท่านั้น แต่เด็กชายกำพลก็สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มองโลกในแง่ดี มีความหวังและมีเป้าหมายในการชีวิต ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนบ้านและเพื่อน ๆ ในชุมชนฯ ที่พร้อมใจกันช่วยเหลือเขาจนเด็กชายกำพลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขตามอัธยาศัย ลักษณะพื้นฐานของเด็กชายกำพลมาจากผลร่วมของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ชุมชน โรงเรียน อันมีบทบาทอย่างมากในการหล่อหลอมพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคล ซึ่งในกรณีของเด็กชายกำพลเป็นไปได้ว่า ชุมชนฯ ที่เด็กชายกำพลอาศัยเป็นชุมชนที่มีขนาดย่อม เพื่อนบ้านสามารถสร้างความสัมพันธ์ต่อบุคคลในชุมชนได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นสังคมที่แต่ละครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ไม่แปลก-แยกกันเพราะล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกรรมาชีพด้วยกันทั้งสิ้น พวกเขาจึงดำรงชีวิตอยู่ร่วมสังคมด้วยความเข้าใจกัน และให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามฐานะของตน ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในชุมชนเพราะลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีผลจากการหล่อหลอมจากหลายองค์ประกอบ (Multifactorial) ทั้งการอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ตลอดจนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเช่น การเลียนแบบจากบุคคล หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นต้น (วิวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 55) ดังจะเห็นได้จากความนึกคิด พฤติกรรมการแสดงออก ตลอดจนบทบาทหน้าที่ที่สื่อความรู้สึกต่าง ๆ ของเด็กชายกำพล ซึ่งเป็นเด็กที่มีปัญหาครอบครัวแต่ก็มิได้แสดงถึงความรู้สึก หรืออารมณ์ที่ก้าวร้าวรุนแรงแต่อย่างใด ซึ่งแสดงออกอย่างชัดเจนว่านอกจากครอบครัวแล้ว ชุมชนและบุคคลในชุมชนยังมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนบทบาทในการให้ความรักความอบอุ่นและการช่วยเหลือเพื่อนร่วมชุมชนเสมือนกันครอบครัวเดียวกันได้ เข้าลักษณะของชุมชนไทยในอดีตที่สมาชิกในชุมชนจะมีความเอื้อเฟื้อกันประดุจญาติซึ่งหาที่ยังในสังคมปัจจุบัน นวนิยายเรื่องก็ได้จำลองจุดเด่นของสังคมแบบเครือญาติดังกล่าวมาเป็นฉากในการดำเนินเรื่อง เพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านได้นำมาขบคิดในการดำรงตนให้เป็นสมาชิกอันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมคุณภาพแก่ลูกหลานรุ่นต่อไป นอกจากความสำคัญ of สถาบันครอบครัวและชุมชนที่มีส่วนร่วมในการปลูกฝังทักษะความฉลาดทางอารมณ์แก่เยาวชนแล้ว สถาบันการศึกษาก็มีบทบาทสำคัญในการสอดแทรกและส่งเสริมทักษะความฉลาดทางอารมณ์ด้วยเช่นกัน เช่น การสอดแทรกลงไปในกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างความสามัคคีในโรงเรียน การปลูกฝังการเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดีแก่เพื่อนนักเรียนด้วยกัน การเรียนรู้เรื่องการปรับตัวและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เป็นต้น เพราะทักษะ

ความฉลาดทางสมองเพียงอย่างเดียวไม่สามารถจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ แต่ต้องอาศัยทักษะความฉลาดทางอารมณ์ประกอบกันไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ อริยะ สุพรรณเภสัช (2543, หน้า 39) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีพัฒนาการทางวุฒิภาวะทางอารมณ์และศักยภาพในการเรียนที่เหมาะสม ตลอดจนการนำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาการสื่อสาร และพัฒนาบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ โดยจะส่งเสริมด้านการแสดงความรู้สึกเอื้ออาทรและเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะทำให้สัมพันธภาพส่วนบุคคลดีขึ้นอันเป็นการสร้างศักยภาพความสำเร็จส่วนตัวในด้านมนุษยสัมพันธ์ของบุคคลและการทำงานเป็นหมู่คณะได้เป็นอย่างดี เกิดการสร้างองค์กรที่มีความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ ทั้งยังมีภาพพจน์ที่ดีสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ จนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักการศึกษาในปัจจุบันก็เริ่มให้ความสำคัญกับทักษะความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้นเพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรที่สำคัญในการชี้วัดความสำเร็จในหน้าที่การงานไม่น้อยไปกว่าความสามารถในทักษะอื่น ๆ เช่นเดียวกับข้อคิดเห็นของ ทศพร ประเสริฐสุข (2542, หน้า 30-31) ที่กล่าวว่า ถ้านักการศึกษาให้ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์น้อยเกินไป จะทำให้เกิดปัญหาเมื่อนักเรียนออกไปประกอบอาชีพ นักการศึกษาปัจจุบันจึงต้องเพิ่มความสนใจด้านความฉลาดทางอารมณ์ให้มากขึ้นพร้อมกับการส่งเสริมด้านฉลาดทางสติปัญญาให้ได้สัดส่วนที่พอเหมาะ เมื่อนักเรียนจะออกไปประกอบอาชีพจะได้ประสบความสำเร็จและมีความสุข เพราะมักพบว่า คนที่มีระดับความฉลาดทางสติปัญญาสูงแต่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ มักจะเป็นคนที่มีลักษณะอวดเก่ง เอาตัวเองเป็นใหญ่ ไม่ค่อยเป็นมิตร ไม่มีลักษณะการอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะมั่นใจในตัวเองสูง ทะเยอทะยาน วิตกกังวล คิดมาก ว้าเหว่ เหงา ขาดมิตร ดังนั้นเราจึงควรพัฒนาทักษะความฉลาดทางสมองและอารมณ์ให้เท่าเทียมกันเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความสามารถและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

หากจะพิจารณาวินิจฉัยเรื่อง “ช่างสำราญ” ให้ลึกซึ้งแล้วก็จะพบแนวคิดด้านต่าง ๆ ที่ผู้เขียนสื่อสารผ่านภาษาที่เรียบง่าย รวมถึงตัวละครและฉากที่พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริง ตลอดจนการดำเนินเรื่องเช่นเดียวกับการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติวิสัย แต่แฝงไว้ด้วยข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ เช่น การเล็งเห็นคุณค่าภายในตนเอง การสร้างความหวังและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมองโลกในแง่ดี ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล การสร้างความคิดใหม่ ๆ ในมุมมองที่แตกต่าง การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การยืดหยุ่นในการมองปัญหา ทักษะในการยุติความขัดแย้ง การขจัดความเครียด ตลอดจนการยอมรับตนเองและการอยู่ร่วมกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

ในชีวิตอย่างมีความสุข เป็นต้น ซึ่งทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่กล่าวไปนั้นถูกบรรจุและสอดแทรกอยู่ในบทสนทนา พฤติกรรมและความนึกคิดของตัวละครเด็ก ๆ รวมถึงตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นเพื่อนบ้านใจดีของเด็กชายกำพลทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้ว่า ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จและความสุขแก่ชีวิต ในขณะเดียวกันจากการศึกษาพบว่า เยาวชนที่มีทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีจะมีแนวโน้มอัตราการพัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาสูงขึ้นอีกด้วย (จอห์น กอตต์แมน, อ้างใน เทอดศักดิ์ เดชคง, 2543, หน้า 46) การอ่านนวนิยายถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เยาวชน เพื่อสร้างลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคลากรที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ แนวดวงวรรณกรรม การเรียนการสอนในโรงเรียน และการศึกษาวิจัยต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถาบันการศึกษา ครอบครัว และสื่อมวลชนทุกแขนงควรปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญด้านทักษะความฉลาดทางอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น โดยสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาของสื่อ บทความและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความสามารถในการพิจารณาข่าวสารที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาประเทศชาติให้ดียิ่งขึ้น
2. บุคคลที่มีชื่อเสียงอันเป็นที่สนใจของสังคม เช่น นักแสดง นักร้อง พิธีกร ตลอดจนนักการเมือง ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีแก่เยาวชน
3. หัวหน้าชุมชน อาทิ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรสร้างกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมวันครอบครัวเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ในชุมชน การจัดลานกิจกรรมกีฬาแก่เยาวชน เป็นต้น เพราะนอกจากสถาบันครอบครัวแล้ว ชุมชนยังเป็นกำลังที่สำคัญในการปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์แก่เยาวชน
4. สถาบันการศึกษาควรจัดการประเมินคุณภาพนักเรียน โดยการตรวจวัดความฉลาดทางสมอง หรือสติปัญญา (Intelligence Quotient) ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient) และความสามารถสู่ความสำเร็จ (Adversity Quotient) ควบคู่กันไป เพราะการประสบความสำเร็จและมีความสุขในชีวิตต้องอาศัยความฉลาดทางด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากความฉลาดทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว

5. ปัจจัยในการคัดเลือก และการให้รางวัลแก่วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ควรพิจารณาถึงข้อส่งเสริมทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้นด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์แก่ผู้อ่าน

ข้อเสนอแนะสำหรับครู

1. ครูควรมีความรู้พื้นฐานด้านจิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น ตลอดจนความสามารถในการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรม เพื่อให้ครูสามารถคัดเลือกวรรณกรรมที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามหลักสูตรวิชาภาษาไทย และส่งเสริมทักษะความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่กันไป
2. ในการจัดการเรียนการสอนในด้านสาระการเรียนรู้ที่ 5 ว่าด้วยวรรณคดีและวรรณกรรมในเรื่องการวิเคราะห์วรรณกรรมปัจจุบัน ครูควรนำเสนอการวิเคราะห์ที่มีการใช้กรอบทฤษฎีและแนวคิดที่หลากหลาย เช่น แนวสุนทรียภาพ แนวประวัติศาสตร์ แนวสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถวิเคราะห์วรรณกรรมในด้านต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง
3. ควรมีการนำเสนอแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ผู้เรียนนิยมนำมาอ่าน เช่น หนังสือนิยายสาร หนังสือการ์ตูน บทความสำหรับเด็กและวัยรุ่น เป็นต้น ตลอดจนสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อโฆษณาที่ผู้เรียนสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน
4. ควรมีการนำเสนอแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในห้องเรียน เช่น การเปิดประเด็นอภิปรายความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครในละครโทรทัศน์ หรือวรรณกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนนิยมนำมาอ่าน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ของตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรนำแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้สำหรับวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาโฆษณา ภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์
2. ควรนำเอาการวิเคราะห์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ไปวิเคราะห์วิธีคิดของผู้เขียน
3. ควรมีการศึกษาในด้านการส่งเสริมทักษะความฉลาดด้านอื่น ๆ ในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) เช่น การวิเคราะห์ความฉลาดทางสมอง (Intelligence Quotient) ความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient) และความสามารถสู่ความสำเร็จ (Adversity Quotient) เป็นต้น